

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHẠM THỊ CẨM ANH

THƠ LÒ NGÂN SỬN

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2017

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHẠM THỊ CẨM ANH

THƠ LÒ NGÂN SỦN

Chuyên ngành: Văn học VN

Mã số: 60 22 01 21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học : PGS.TS. CAO THỊ HẢO

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan rằng đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, có sự hỗ trợ từ giáo viên hướng dẫn TS. Cao Thị Hảo. Các nội dung nghiên cứu và kết quả trong đề tài này là trung thực, khách quan và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào trước đây.

Tác giả luận văn

Phạm Thị Cẩm Anh

LỜI CẢM ƠN

Với lòng biết ơn và tình cảm chân thành, em xin trân trọng cảm ơn: Khoa Ngữ Văn, Khoa sau đại học - Đại học Sư Phạm Thái Nguyên, các thầy cô giáo trường Đại học Sư Phạm Thái Nguyên đã giảng dạy và tạo điều kiện thuận lợi giúp em trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Đặc biệt em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc nhất đến TS. Cao Thị Hảo, người đã trực tiếp hướng dẫn, giúp đỡ em nghiên cứu hoàn thành luận văn.

Em xin gửi lời cảm ơn chân thành đến gia đình, bạn bè, Ban Giám Hiệu và các đồng nghiệp tại trường THPT Sông Công đã động viên, giúp đỡ và tạo điều kiện về thời gian trong quá trình hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 04 năm 2017

Tác giả luận văn

Phạm Thị Cẩm Anh

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu	7
6. Đóng góp của luận văn	7
7. Cấu trúc của luận văn	7
NỘI DUNG	8
Chương 1: THƠ LÒ NGÂN SỦN TRONG NGUỒN MẠCH THƠ CA DÂN TỘC THIỂU SỐ MIỀN NÚI PHÍA BẮC VIỆT NAM	8
1.1. Diện mạo chung của thơ ca dân tộc thiểu số miền núi phía Bắc Việt Nam	8
1.1.1. Giai đoạn 1945 - 1975	8
1.1.2. Giai đoạn sau 1975 đến nay.....	10
1.2. Lò Ngân Sủn - nhà thơ tiêu biểu của đồng bào dân tộc Giáy.....	14
1.2.1. Nét đặc sắc của Văn hóa Giáy.....	14
1.2.2. Nền văn học dân gian Giáy phong phú, đa dạng.....	17
1.2.3. Hành trình sáng tác của nhà thơ Lò Ngân Sủn.....	20
Tiểu kết chương 1	28
Chương 2: NHỮNG CẢM HỨNG CHỦ ĐẠO TRONG THƠ LÒ NGÂN SỦN	29
2.1. Cảm hứng ngợi ca, tự hào về thiên nhiên quê hương làng bản và con người miền núi.....	29

2.1.1. Cảm hứng ngợi ca vẻ đẹp thiên nhiên hoang sơ, hùng vĩ và thơ mộng, trữ tình của núi rừng Tây Bắc.....	29
2.1.2. Cảm hứng tự hào về sức sống mạnh mẽ, bền bỉ và vẻ đẹp tâm hồn người miền núi.....	33
2.2. Cảm hứng trân trọng những giá trị truyền thống của nền văn hóa Giáy.....	37
2.3. Cảm hứng nồng nàn, say đắm đầy chất phồn thực trong tình yêu đôi lứa.....	42
2.4. Cảm hứng suy tư, chiêm nghiệm trước cuộc đời và thế sự.....	48
2.4.1. Những triết lý về lẽ sống và những trăn trở trước cuộc đời.....	48
2.4.2. Những chiêm nghiệm, suy tư về thủ đô Hà Nội và những người nghệ sĩ tài năng.....	53
Tiểu kết chương 2.....	58
Chương 3: BIỂU TƯỢNG, NGÔN NGỮ VÀ THỂ THƠ TRONG THƠ LÒ NGÂN SỬ.....	59
3.1. Những biểu tượng đặc trưng tiêu biểu.....	59
3.1.1. Biểu tượng núi đá.....	59
3.1.2. Biểu tượng kèn Pí lè.....	63
3.2. Ngôn ngữ thơ mang màu sắc riêng.....	677
3.2.1. Ngôn ngữ mộc mạc giản dị, gần gũi với người dân miền núi.....	68
3.2.2. Ngôn ngữ mang màu sắc văn hóa Giáy.....	71
3.3. Sử dụng đa dạng các thể thơ.....	76
Tiểu kết chương 3.....	81
KẾT LUẬN.....	83
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	86

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Trong số các nhà thơ dân tộc thiểu số hiện đại Việt Nam, Lò Ngân Sủn là một trong những thi nhân đã để lại một khối lượng sáng tác phong phú. Ông là tác giả của: 14 tập thơ, 2 tập truyện ký, 10 công trình tiểu luận, các bài nghiên cứu, sưu tầm, biên dịch và hàng loạt những bài thơ được phổ nhạc đã đi cùng năm tháng. Trong thơ Lò Ngân Sủn, vẻ đẹp của gió núi, mây ngàn trên quê hương Bát Xát - Lào Cai đã bước vào thơ ông một cách tự nhiên, giản dị và sinh động. Chính thiên nhiên ấy đã sinh ra những người con của núi, được tôi luyện trong sương gió, trong giá rét, trong những kham khổ, khắc nghiệt của cuộc sống đê trạ vững, hiên ngang và xanh thắm như núi giữa nắng và gió của đất trời Lào Cai. Bằng tấm lòng của một người con gắn bó với dân tộc, Lò Ngân Sủn đã giúp người đọc hình dung về tư duy, triết lý sống và ước nguyện của cộng đồng dân tộc Giáy, thấy cả một lớp trầm tích văn hóa sâu kín trong tâm hồn dân tộc Giáy qua tục ngữ, dân ca.

1.2. Trong đời sống tiếp nhận văn học dân tộc thiểu số Việt Nam, chúng tôi nhận thấy những công trình nghiên cứu về thơ Lò Ngân Sủn tới nay vẫn còn rất “khiêm tốn”. Theo khảo sát bước đầu, chúng tôi nhận thấy mới có một luận văn thạc sỹ nghiên cứu về thơ Lò Ngân Sủn và Pờ Sảo Mìn. Ngoài ra, có một số bài nghiên cứu, phê bình về thơ Lò Ngân Sủn của tác giả Vũ Quân Phương, Irasara, Bùi Tuyết Mai, Lê Thiều Nhơn, Nguyễn Phương Ly, Trần Thị Việt Trung, Cao Thị Hào... Những nghiên cứu này mới chỉ điếm qua hoặc là những nét phác thảo chưa thật sự hoàn thiện và hệ thống. Để thấy được những nét đặc sắc cũng như những đóng góp của thơ Lò Ngân Sủn trong mảng thơ ca dân tộc thiểu số, cần phải xâu chuỗi cả đời thơ hơn nửa thế kỷ của ông ở mọi khía cạnh từ phương tiện nội dung đến hình thức nghệ thuật mới thấy được sự đóng góp đáng trân trọng của Lò Ngân Sủn trong suốt 69 năm qua. Mới hiểu vì sao ông được nhận những phần thưởng cao quý như: Giải A của Ủy ban toàn quốc Liên

hiệp văn học nghệ thuật Việt Nam cho tập thơ *Đám cưới* (1993), giải B của Ủy ban toàn quốc Liên hiệp văn học nghệ thuật Việt Nam cho tập *Dòng sông Mây* (1995), giải B văn học dân tộc thiểu số Hội nhà văn Việt Nam cho tập thơ *Những người con của núi* (1992), giải B báo thiếu nhi dân tộc cho tác phẩm *Cái bật lửa trời* (1995)...

Chính vì vậy, chúng tôi lựa chọn đề tài *Thơ Lò Ngân Sủn*, để nghiên cứu và tìm hiểu những đặc sắc trong tư duy của Lò Ngân Sủn. Từ đó giúp người đọc có cái nhìn rõ hơn về phong cách nghệ thuật thơ Lò Ngân Sủn - một nhà thơ dân tộc Giáy tiêu biểu có nhiều đóng góp cho thơ ca dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

1.3. Với lòng yêu quý và trân trọng những nét đẹp văn hóa của các dân tộc thiểu số Việt Nam, chúng tôi mong muốn góp một tiếng nói của mình trong việc bảo tồn những nét đẹp văn hóa của các dân tộc ít người, đặc biệt là dân tộc Giáy - một dân tộc thiểu số có số dân rất ít hiện đang sinh sống chủ yếu ở Lào Cai. Qua đó cũng mong muốn quảng bá và phổ biến văn học dân tộc thiểu số trong đời sống văn học đương đại.

Mặt khác, luận văn được thực hiện thành công sẽ là một tài liệu tham khảo hữu ích cho bạn đọc và những người quan tâm khi tìm hiểu về thơ Lò Ngân Sủn nói riêng và thơ ca dân tộc thiểu số nói chung.

2. Lịch sử vấn đề

Lò Ngân Sủn đến với thơ như một mối duyên tiền định. Bài thơ đầu tiên đưa ông đến với “làng thơ” là *Hoa Má Po* sáng tác năm 1965. Nhưng phải đến khi *Chiều biên giới* ra đời và nhạc sĩ Trần Chung phổ nhạc thì Lò Ngân Sủn chính thức trở thành nhà thơ thành danh. Giống như một con ong cần mẫn hút nhụy hoa dâng đời, cho đến khi trở về với núi, Lò Ngân Sủn đã có gần 50 năm gắn bó với “nàng thơ” và để lại một di sản đáng nể - 20 đầu sách thơ được xuất bản và trở thành một gương mặt thơ nổi trội trong số các nhà thơ dân tộc ít người. Trong suốt đời thơ, Lò Ngân Sủn luôn sáng tác với cả bầu nhiệt huyết và

luôn tâm niệm: *”Không sống chết với thơ thì thử hỏi làm sao có thơ hay cho được. Cho nên tôi cứ nghĩ: Nếu còn có người dám sống chết với thơ, tâm huyết với người, với đời thì sẽ có thơ hay, thơ để đời”* [14, tr.504] Chính sự xuất phát từ đáy tâm hồn nhà thơ đã đưa tác phẩm của ông đọng lại trong lòng người đọc, được bạn bè và nhiều nhà nghiên cứu ghi nhận. Trên cơ sở nguồn tư liệu bao quát được và trong phạm vi quan tâm của đề tài, chúng tôi điểm lại quá trình nghiên cứu thơ Lò Ngân Sủn trên một số phương diện nổi bật.

Nhận định về thơ Lò Ngân Sủn nói chung trong bài viết *Thơ với tuổi thơ* Vũ Quần Phương khẳng định: *”Thơ Lò Ngân Sủn trước sau luôn giữ được bản sắc của thơ miền núi, trong cả nội dung đến hình thức biểu hiện. Cảnh, tình, nguyện vọng, cách bình giá cuộc đời... đều là việc thời sự của đồng bào các dân tộc trên vùng cao phía bắc Đất Nước”*[14, tr.345]; *”Độc thơ Lò Ngân Sủn người ta thấy phẩm chất trí tuệ khá mạnh trong những khái quát thâm thúy. Trí tuệ nhưng tươi ròn sự sống. Ngây thơ như cái nhìn con trẻ mà sâu sắc như chiêm nghiệm của người từng trải...”*[14, tr.438]. Đọc thơ Lò Ngân Sủn người đọc có thể cảm nhận hơi thở nóng hổi, thô nhám của con người miền núi từ cảnh sắc thiên nhiên đến con người đến những nét văn hóa riêng của cộng đồng. Đằng sau câu chữ là ân tình của nhà thơ dành cho quê hương mình, cũng là những triết lý về cuộc sống của người đã qua nhiều trải nghiệm. Cùng chung với ý kiến đó, trong bài *Khi kẽ tay người nở hoa* Trần Mạnh Hảo cũng khẳng định những đóng góp riêng của Lò Ngân Sủn *”Ông (Lò Ngân Sủn) còn là nhà thơ của tự nhiên, của núi đồi, của tiếng kèn pí lè dân tộc Giáy, của những cuộc vui bất tận quanh chảo thắng cố phiên chợ người H.mông với xòe ô và bát rượu ngô say khướt”*[14, tr.419].

Họa sĩ Đỗ Đức, người bạn thân thiết của Lò Ngân Sủn đã tỏ ra rất hiểu bạn mình khi ông viết: *”Cái tình không bờ bến của Lò Ngân Sủn dẫn dắt thơ anh đến mọi ngõ đường. Cái tình nhuộm màu hoang dã kết hợp với lối viết chặt lọc như ca dao, tục ngữ, rất nặng về tiết tấu như nhịp của móng ngựa gõ trên*

đường mòn để cho thơ anh chỉ thuận để đọc mà khó để ngâm, tạo ra chất thơ hiện đại, giản dị, trong sáng mà rất dân tộc”[14, tr.45]. Cái tình nồng nàn là dấu hiệu bộc lộ sâu đậm, tập trung trong thơ Lò Ngân Sủn, nhất là khi ông viết về quê hương đất nước, con người, văn hóa. Câu nào, bài nào cũng da diết, nồng cháy, đậm đà tính dân tộc trong cả trong nội dung và hình thức thể hiện.

Bàn về những nét đặc sắc trong thơ Lò Ngân Sủn, nhà thơ Mai Liễu có những nhận xét rất tinh tế: *”Thơ Lò Ngân Sủn cũng chứa đựng những yếu tố phần thực, nhất là những bài thơ nói về tình yêu nam nữ. Đó là một thái độ vui sống chân thành, si mê, hồn nhiên, táo bạo, bất ngờ, hoang dã và đầy ám ảnh...Đó là bản năng sống, bản năng thơ rất riêng của Lò Ngân Sủn. Đó là một loại “hương rừng quán quýt” của một đời thơ Lò Ngân Sủn*”[14, tr.484]. Lò Ngân Sủn, tiếp thu bề dày văn hóa dân tộc miền núi để tạo cho mình một phong cách riêng độc đáo. Mảng thơ viết về tình yêu nam nữ của ông luôn cháy bỏng chất phần thực, với những cảm xúc lành mạnh cường tráng đầy nhân văn. Lê Thiếu Nhơn cũng có cái nhìn khá sắc sảo về thơ Lò Ngân Sủn: *“Ngoài giọng điệu đặc thù của một nhà thơ dân tộc thiểu số, Lò Ngân Sủn có khả năng biến hóa những quan sát ngả sang màu chiêm nghiệm. Những chiêm nghiệm rời rạc đưa vào thơ thì thường đơn điệu và hơi nhiều lời. Khi và chỉ khi ông dung phương pháp quy nạp chiêm nghiệm mới có những bài thơ đóng dấu chất lượng “thương hiệu” Lò Ngân Sủn*”[14, tr.461]. Thơ Lò Ngân Sủn luôn có những từ đắt, hình ảnh đắt khiến người đọc có ấn tượng mạnh, rất khó quên và cũng không thể lẫn với các nhà thơ khác. Ví như khi miêu tả cô gái vùng cao, ông viết *“nói như chăng dây/ Cười như gieo cấy/ Nhìn như giăng bẫy”*, đọc một lần thấy hay, đọc hai lần thấy hay hơn nữa, càng đọc càng thấy những chiêm nghiệm, suy tư về đời sống miền núi được đưa vào thơ để trở thành những câu thơ mang dấu ấn riêng.

Khi bàn về phong cách thơ Lò Ngân Sủn, nhà nghiên cứu phê bình Hoàng Văn An trong cuốn *Nét đẹp văn hóa trong thơ văn và ngôn ngữ dân*